

**ІНСТИТУТ ПЕДАГОГІКИ
НАЦІОНАЛЬНОЇ АКАДЕМІЇ ПЕДАГОГІЧНИХ НАУК УКРАЇНИ**
Відділ суспільствознавчої освіти

Аналітична записка

**«Про стан онлайн навчання учнів історії в період карантину в Україні
(березень-травень 2020 року)»
(електронне видання)**

(підготували співробітники відділу суспільствознавчої освіти Інституту педагогіки НАПН України: О. Пометун, Т. Ремех, Н. Гупан, П. Мороз, В. Кришмарел, Ю. Малієнко, Т. Мацейків, І. Мороз)

УДК 37.018.43

Збірник розглянутий та затверджений на засіданні вченої ради
Інституту педагогіки Національної академії педагогічних наук України
(протокол № 10 від 15.10.2020 р.)

Рецензенти:

Редько В. Г., доктор педагогічних наук, старший науковий співробітник, доцент, завідувач відділу навчання іноземних мов Інституту педагогіки НАПН України

Моцак С. І., кандидат педагогічних наук, доцент кафедри всесвітньої історії, міжнародних відносин та методики навчання історичних дисциплін Сумського державного педагогічного університету імені А. С. Макаренка

Давиденко І. І., вчитель історії вищої категорії Великоолександрівської загальноосвітньої школи І-ІІІ ступенів Бориспільського району Київської області, старший вчитель.

Пометун О.

Аналітична записка «Про стан онлайн навчання учнів історії в період карантину в Україні (березень-травень 2020 року)» (електронне видання) / Олена Пометун, Тетяна Ремех, Нестор Гупан, Петро Мороз, Вікторія Кришмарел, Юлія Малієнко, Тетяна Мацейків, Ірина Мороз. – К. : Педагогічна думка, 2020. – 26 с.

ISBN 978-966-644-551-6

В аналітичній записці проаналізовано особливості роботи вчителів історії закладів загальної середньої освіти під час карантину через COVID-19. В основу аналітичної записки покладено результати опитування, анкетування, інтерв'ювання вчителів історії, аналіз сервісів для комунікації та проведення онлайн уроків, даних інших досліджень останнього часу тощо. Виокремлено рекомендації для представників всіх ланок освітнього процесу, покликані підвищити ефективність дистанційного онлайн навчання.

Для розробників освітньої політики, педагогів, батьків.

УДК 37.018.43

ISBN 978-966-644-551-6

© Інститут педагогіки НАПН України, 2020

© Педагогічна думка, 2020

© Пометун О., Ремех Т., Гупан Н., Мороз П., Кришмарел В., Малієнко Ю., Мацейків Т., Мороз І., 2020

ЗМІСТ

Вступ.....	4
1. Загальні дані щодо проведеного анкетування.....	5
2. Дистанційне навчання: теорія та практика.....	6
3. Переваги онлайн навчання: світовий досвід та українські реалії.....	8
4. Недоліки дистанційного навчання: загальні та педагогічні аспекти.....	9
5. Ресурси та інструменти для забезпечення онлайн навчання.....	12
6. Досягнення учнів під час онлайн навчання та складнощі оцінювання...	13
7. Методичні особливості онлайн навчання історії в школі.....	15
8. Ресурси для підвищення ефективності онлайн навчання історії.....	18
9. Чинники підвищення якості дистанційного онлайн навчання.....	19
10. Потреби вчителів в контексті підвищення якості онлайн навчання.....	21
11. Пропозиції.....	22

ВСТУП

Співробітники відділу суспільствознавчої освіти досліджували особливості роботи вчителів історії закладів загальної середньої освіти під час карантину в розрізі проблематики відділу, а саме: проблеми предметних методик в умовах онлайн навчання, готовність учителів історії до дистанційного навчання учнів, узгодженість змісту та форми змішаного навчання, використання сервісів для дистанційного навчання, онлайн платформ із навчальними ресурсами, проблеми оцінювання. В основу аналітичної записки покладено результати опитування, анкетування, інтерв'ювання вчителів історії закладів загальної середньої освіти різних регіонів України (близько 1000 осіб), аналіз сервісів для комунікації та проведення он лайн уроків, ресурсів, онлайн платформ, даних інших досліджень останнього часу, кількісні результати досліджень із застосуванням методів математичної статистики тощо.

У період з 21 по 27 травня було опитано вчителів історії закладів загальної середньої освіти через гугл анкету, яка містила 26 запитань. За цей період надійшли відповіді 638 респондентів. Наведемо короткий аналіз їх змісту.

1. Загальні дані щодо проведеного анкетування

Перше запитання анкети стосувалося регіону, де працюють респонденти. З відповідей видно, що в анкетуванні взяли участь учителі історії з усіх регіонів України (крім тимчасово окупованих чи непідконтрольних):

Регіон (м. Київ та області)	Кількість респондентів
Автономна Республіка Крим	0
Вінницька	13
Волинська	14
Дніпропетровська	55
Донецька	16
Житомирська	8
Закарпатська	4
Запорізька	13
Івано-Франківська	6
Київська	21
Кіровоградська	22
Луганська	19
Львівська	201
Миколаївська	10
Одеська	13
Полтавська	3
Рівненська	27
Сумська	44
Тернопільська	11
Харківська	28
Херсонська	13
Хмельницька	25
Черкаська	7
Чернівецька	33
Чернігівська	6
м. Київ	26
м. Севастополь	0
Усього	638

Серед учителів, які взяли участь в опитуванні, 56% працюють в *міських* школах, близько 32% – в *сільських*, інші відповіді розподілились майже порівну між позиціями *опорні* та *селищні* школи.

Відповіді щодо стажу роботи респондентів показали, що найактивнішими були вчителі, які працюють у школі понад 15 років (близько 70%), приблизно по 13% – це вчителі, стаж роботи яких 5-10 і 10-15 років відповідно, й незначна частина респондентів (близько 4%) – працюють вчителями історії менше 3 років. Розподіл відповідей респондентів щодо їхньої категорії такий: учитель-методист – близько 25% респондентів, старший учитель – 31%, вчителі I категорії – майже 28%, II – трохи більше 9% та спеціаліст – 7%.

2. Дистанційне навчання: теорія та практика

Далі нас цікавило, як вчителі історії охарактеризують онлайн навчання учнів у період карантину. Адже згідно Положення про дистанційне навчання (Наказ МОН №761 від 14.07.2015):

1.2. Під *дистанційним навчанням* розуміється індивідуалізований процес набуття знань, умінь, навичок і способів пізнавальної діяльності людини, який відбувається в основному за опосередкованої взаємодії віддалених один від одного учасників навчального процесу у спеціалізованому середовищі, яке функціонує на базі сучасних психолого-педагогічних та інформаційно-комунікаційних технологій.

2.1. Дистанційне навчання реалізовується шляхом: застосування дистанційної форми як окремої форми навчання; використання технологій дистанційного навчання для забезпечення навчання в різних формах...

Із відповідей респондентів очевидно, що незначна їх частина (менше 11%) послуговується терміном *дистанційне навчання* для позначення освітнього процесу, що протікав у період карантину. Тоді як близько 59%

вважає це застосуванням дистанційних технологій навчання учнів, а 25% – методичним супроводом самоосвіти учнів (рис.1).

5. Як Ви б охарактеризували онлайн навчання у період карантину

638 responses

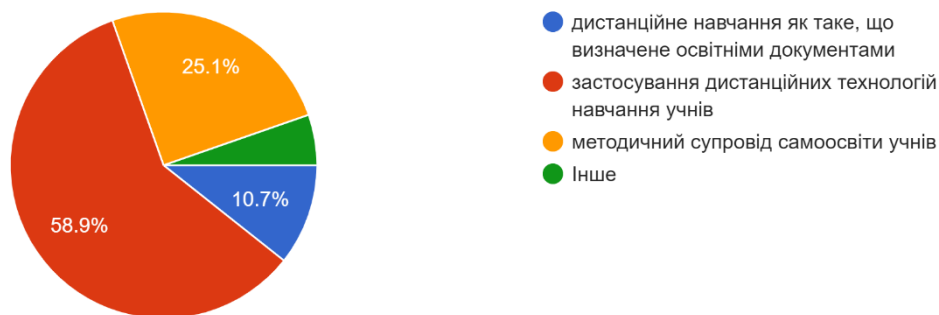

Рис.1

Підкріпимо таку позицію інформацією з Інтернет джерел. Так, за даними ЮНЕСКО на 28 квітня 2020 року закриття шкіл та університетів на карантин вплинуло в Україні майже на 7 млн. учнів та студентів. При цьому заклади вищої освіти здебільшого мали певний досвід дистанційного навчання, а от переважна більшість шкіл – ні. Руслан Гурак, голова Державної служби якості освіти, презентуючи результати опитування щодо дистанційного навчання учнів під час карантину на п'ятиденному Антикризовому національному онлайн марафоні EdCamp 2020, зазначив: «57% директорів шкіл зазначили, що вперше зіткнулися з використанням технологій дистанційного навчання в освітньому процесі. 41% вчителів просто надсилає перелік параграфів підручника та вправи на самостійне опрацювання, лише 18% викладачів проводять уроки онлайн»¹.

Із 638 респондентів-вчителів історії досвід використання технологій дистанційного навчання учнів до карантину мали лише 19%, трохи більше 27% застосовували це час від часу, а от тих, хто зовсім не мав такого досвіду, переважна більшість – 52,7% (рис 2).

¹ https://lb.ua/society/2020/05/01/456533_zalezhnist_vid_lyudskosti_yak_shkola.html

6. Чи мали Ви досвід використання технологій дистанційного навчання учнів до карантину
638 responses

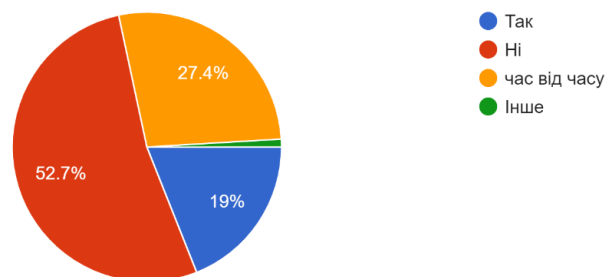

Рис.2

3. Переваги онлайн навчання: світовий досвід та українські реалії

Далі респондентам було запропоновано оцінити основні переваги онлайн навчання у період карантину. Переважна більшість респондентів – 61% – зазначили розширення можливостей роботи учнів з різними джерелами інформації. Зручність розміщення матеріалів для учнів указали 47%; 38% до переваг віднесли підвищення результатів навчання окремих учнів та підвищення відповідальності учнів за результати навчання та їхньої самостійності; комфортність проведення занять (домашня обстановка, учні не заважають одне одному) відмітили майже 30%; для 26% перевагою є й зручніша перевірка завдань (друковані тести легше читати, тестові завдання перевіряються автоматично тощо). Утім, майже 13% респондентів не бачать жодних переваг такого навчання.

Аналіз Інтернет джерел дає змогу передбачити, що найкраще організоване онлайн навчання було в міжнародних (завдяки відповідній підготовці) та приватних школах (якісне забезпечення гаджетами та швидка перепідготовка вчителів за суспільним запитом). До здобутків дистанційної освіти протягом карантину дослідники цього питання відносять такі:

- реалізація диференційованого підходу (завдання та матеріали залежно від потреб та схильностей чи інтересів учнів);

- підвищення особистої відповідальності за результати навчання; зменшення конфліктів (з однолітками та вчителями);
- власний ритм навчання (як в цілому, так і з окремих предметів/тем – учні можуть глибше чи ретельніше зупинитися на потрібній темі);
- більше можливостей для самореалізації (як у навчанні, так і поза ним завдяки звільненню часу);
- збільшення перерв, які можна (і мають) використовувати для фізичних навантажень; у багатьох дітей (хто займається навчанням повноцінно, виконуючи завдання та долучаючись до уроків) зріс інтерес завдяки великій кількості ігор, відеоматеріалів тощо.

Як бачимо, це практично співпадає з основним змістом відповідей респондентів у нашому дослідженні.

4. Недоліки дистанційного навчання: загальні та педагогічні аспекти

Серед недоліків навчання онлайн вчителів визначили найбільше брак «живого» спілкування та зорового контакту – 92(!)% респондентів та вказали на слабкий контроль діяльності учнів під час занять 70%. Для майже половини (48,6%) недоліком стало значне збільшення часу на підготовку (рис.4).

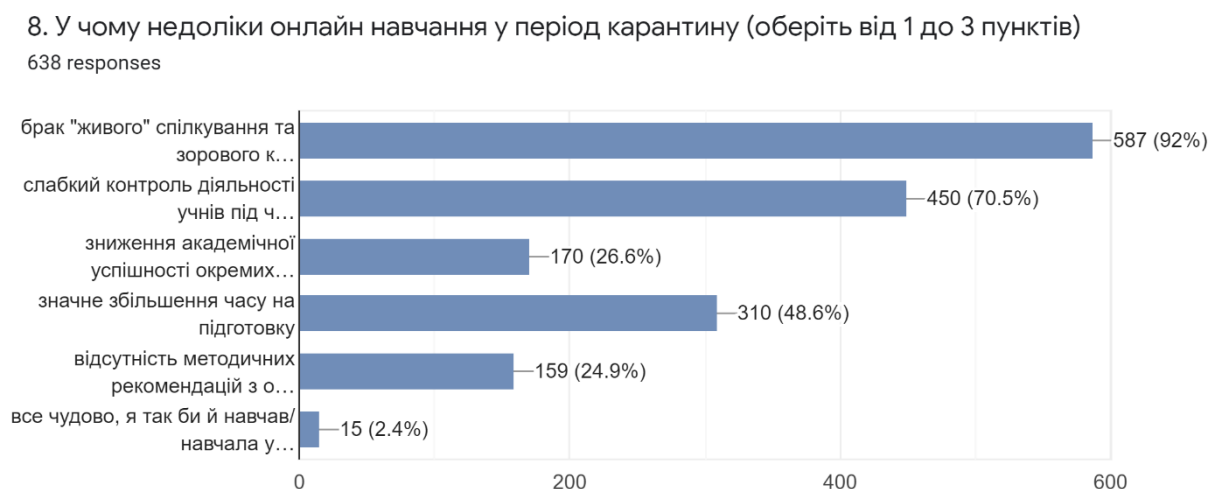

Рис. 4

Аналіз Інтернет-джерел показав, що вчителі інших предметів відносять до мінусів дистанційної освіти:

- поверхневість навчання;
- відсутність розвитку досвіду реального спілкування та співпраці (особливо – емоційного інтелекту та емпатії);
- складність організувати освітній процес вдома (відволікаючі фактори, недостатність мотивації, несприйняття контролю батьків, недостатність реального спілкування з вчителем та однокласниками тощо).

Відповідно до висновків радника міністра освіти Оксани Макаренко до мінусів дистанційної освіти ще можна віднести:

- технічну нерівномірність (доступність) та непридатність існуючих можливостей для одночасної участі кількох десятків учасників онлайн;
- нерівність освітніх можливостей;
- відсутність відповідних програм (саме для шкільного дистанційного навчання);
- відсутність реальної інтеракції;
- навантаження на батьків (треба стати вчителем). Так, 60% батьків, опитаних ДСЯО, стверджували, що їм наразі важко мотивувати дитину для навчання, 25% відзначали, що дитині під час карантину стало важче засвоювати нові теми;
- легко вибитися з графіку (не виконане/пропущене заняття призводить до ефекту сніжного кому);
- нерозробленість адекватного дистанційного оцінювання навчальних результатів, непрозорість його критеріїв;
- погіршення соціальної активності і розриви важливих зв'язків, особливо у селищних громадах;
- відсутність безкоштовного харчування для учнів відповідних категорій;
- погіршення результатів в учнів, які зазвичай показують середній рівень і є представниками малозабезпечених родин (за даними дослідження

академічної гнучкості Організації міжнародного співробітництва та розвитку, «для учнів з низькими соціально-економічними показниками шанси навчатися краще зростають, якщо вони вчать з дітьми, які походять з більш забезпечених родин»).

Опитуванням з'ясувалися й труднощі щодо онлайн навчання історії окремо для вчителів та окремо для учнів (обидва запитання передбачали множинність відповідей). Зафіксовано, що не стикалося з труднощами менше 6% учителів. Ранжування труднощів учителів виглядає так: перша позиція (трохи більше 50%) – відсутність/нестабільність Інтернет зв'язку; на другій сходинці практично з однаковими показниками – брак навичок онлайн оцінювання (47,2%) та брак навичок мотивування й підтримки інтересу учнів в онлайн навчанні (49,4%), що складає майже половину респондентів.

Респонденти також визначились із труднощами, які, на їхню думку, переживали учні під час онлайн навчання в період карантину. Тут відсутність необхідної техніки вдома (72,6%) та відсутність/нестабільність Інтернет зв'язку (71,6%) вказали майже 2/3(!) респондентів; ще третина респондентів вважають труднощами малу охопленість онлайн навчанням (29,5%). На думку вчителів, не стикалися з труднощами при онлайн навчанні близько 2% учнів. Опитування учнів щодо цього нами не проводилося.

Час, що витрачали респонденти на підготовку одного онлайн уроку, різний: позиції «до 1 години», «до 2 годин», «понад 2 години» вказали по третині респондентів. А от до 30 хвилин на підготовку йшло лише у 6%. (рис. 7).

14. Скільки часу на день (у середньому) Ви витрачали для підготовки одного онлайн уроку історії

638 responses

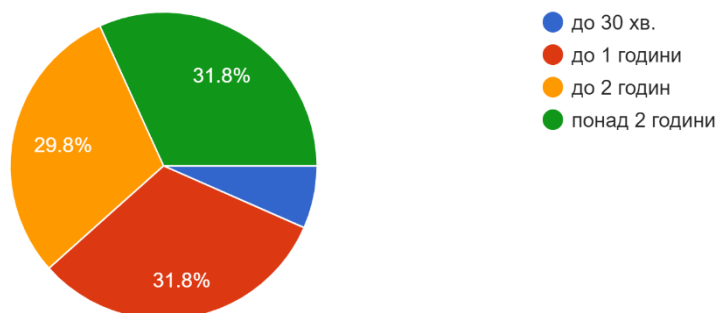

Рис.7

Наголосимо, що мова йде про ОДИН урок, а отже навантаження на активно та плідно працюючих вчителів під час карантину значно збільшилось.

5. Ресурси та інструменти для забезпечення онлайн навчання

На запитання щодо ресурсів та інструментів (платформи, додатки, програми), що використовували вчителі під час онлайн навчання історії для проведення занять в нашому опитуванні очевидно, що вчителі використовували різні ресурси, серед яких були явні лідери (рис.5).

9. Які ресурси та інструменти (платформи, додатки, програми) Ви використовували під час онлайн навчання історії для проведення занять

638 responses

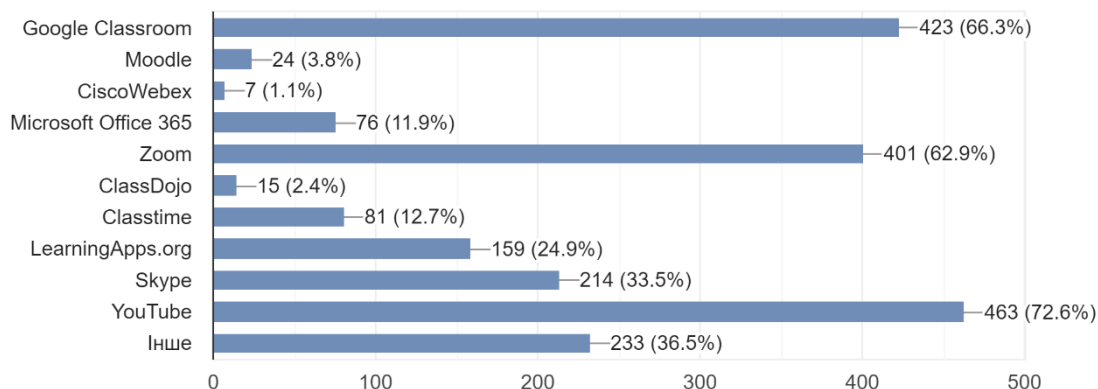

Рис. 5

Це практично співпадає із результатами опитування Офісу освітнього омбудсмена, де найпопулярнішими платформами для дистанційного навчання вказано Google Classroom, Zoom, YouTube та Skype. А от найпопулярнішим менеджером, яким для дистанційної освіти користуються 94% опитаних, є Viber. Використання таких сервісів як CiscoWebex, Moodle, ClassDojo вказало менше 4% респондентів. Позицію «інше» позначили 36,5% респондентів. Звертає на себе увагу практична відсутність у вчителів навичок працювати з програмами, що дають змогу застосувати графічні організатори, наприклад ментальні карти, схеми, діаграми чи інфографіку.

Учителі використовували певні сервіси для встановлення комунікацій з учнями, лідером серед яких став Viber – 96%. Також серед вчителів були популярні звичні для спілкування сервіси: Facebook Messenger (37%) та Telegram (21%). Значна частина респондентів користувалася електронною поштою (77%) та проводила індивідуальні бесіди по телефону (69%). 15,4 % також вказали власний блог. Щодо Hangouts Meet, то це менше 4%. Позицію «інше» обрало близько 12% респондентів.

Майже половина респондентів (46,7%) повідомили, що онлайн навчанням було охоплено 75-100% їхніх учнів, тоді як майже 40% вказують на показник 51-75%. Охопленість онлайн навчанням учнів менше 25% зазначило близько 2% респондентів.

6. Досягнення учнів під час онлайн навчання та складнощі оцінювання

На запитання щодо досягнень учнів під час карантину, більшість вчителів дали очікувану відповідь: розвиток умінь самоорганізуватися й навчатися самостійно (73,2%), працювати з джерелами (67,2%) та додаткових умінь працювати онлайн (49,5). Щодо інших складників предметної компетентності, то учителі оцінюють їх більш стримано, причому найменше вчителі довіряють онлайн навчанням у формуванні міцних знань (лише 0,9%).

Очевидно, така впевненість вчителів базувалась на тому, що 87,3% як найбільш використовуваний тип домашніх завдань пропонували учням онлайн тести. Значна кількість вчителів віддавала перевагу презентаціям учнів (42,7%). Поширеним способом задавати домашні завдання були також письмові відповіді, які учні мали відправляти на електронну пошту вчителя (78,1%). Усні відповіді вислуховували 16,8%. Лише поодинокі педагоги (їхня кількість у межах статистичної похибки) говорять, що пропонували учням творчі завдання, відео, порівняльні таблиці, проєкти, дискусії, ментальні карти, додаткові візуальні джерела, ігри та ін. зауважимо, що такі показники виглядають дещо дивно у порівнянні з відповідями вчителів щодо розвитку умінь учнів, які ми наводили вище.

Ці дані підтверджують відповіді вчителів на запитання щодо форм оцінювання учнів. Тут панують перевірка тестових завдань (82,8%) та оцінювання письмових робіт, надісланих на електронну пошту (68,7%). Таким чином, електронна пошта продовжує залишатись для значної кількості вчителів каналом комунікації з учнями (рис.8).

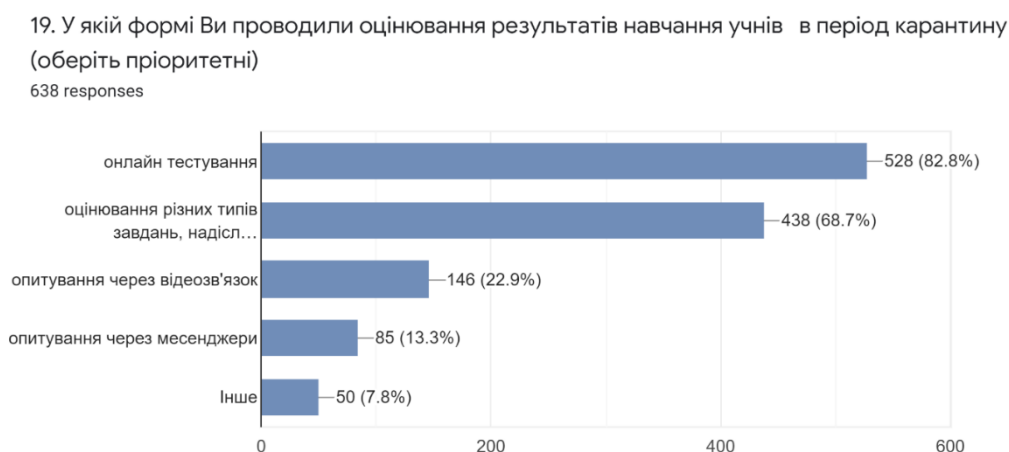

Рис.8

7. Методичні особливості онлайн навчання історії в школі

Оскільки для навчання історії дуже важливим є використання додаткових джерел і ресурсів, то зазначимо, що вчителі стали набагато більше використовувати у навчанні Інтернет джерела 50,6% (проти 23% до карантину), залучали додаткові візуальні джерела 81,3% вчителів, що є доволі високим показником, майже 60% вчителів залучали учнів до спеціальних тематичних сайтів та інших підручників, які доступні в Інтернеті. І лише близько 1% вчителів не використовували жодну з доступних онлайн можливостей.

Щодо використання в онлайн навчанні інтерактивних методів, то 68,2% респондентів зазначили, що не дозволили реалізувати таке навчання технічні умови. Таких, хто знайшли можливість навчати інтерактивно, було лише 15,7%. Цікаво, що 11,4% вчителів зазначили, що це був їхній перший досвід такого навчання. Проте, майже 5% опитаних взагалі ніколи не застосовують ці методи (рис.9).

17. Чи організовували Ви інтерактивну взаємодію учнів (робота в парах/групах) при онлайн навчанні історії

638 responses

Рис.9

Серед складностей у методиці навчання історії, з якими зустрілись вчителі, найбільша кількість утруднилась у виборі технологій навчання

(51,6%) та обранні критеріїв для оцінювання учнів (39,7%). Нелегко було організувати онлайн заняття 35,4% опитаних та проводити його 14,7%, а також сформулювати завдання для перевірки результатів навчання учнів 21,9%.

Значна кількість учителів зазначили, що на час навчання їм бракувало знань про можливості, переваги та особливості використання конкретних Інтернет платформ і ресурсів (82,7%); поскаржились на брак загальних умінь працювати з ІТ технологіями 22,7%; умінь встановлювати на приладах відповідні сервіси 23,2% , продуктивно використовувати ІТ прямо на уроці – 23% опитаних вчителів (рис.10).

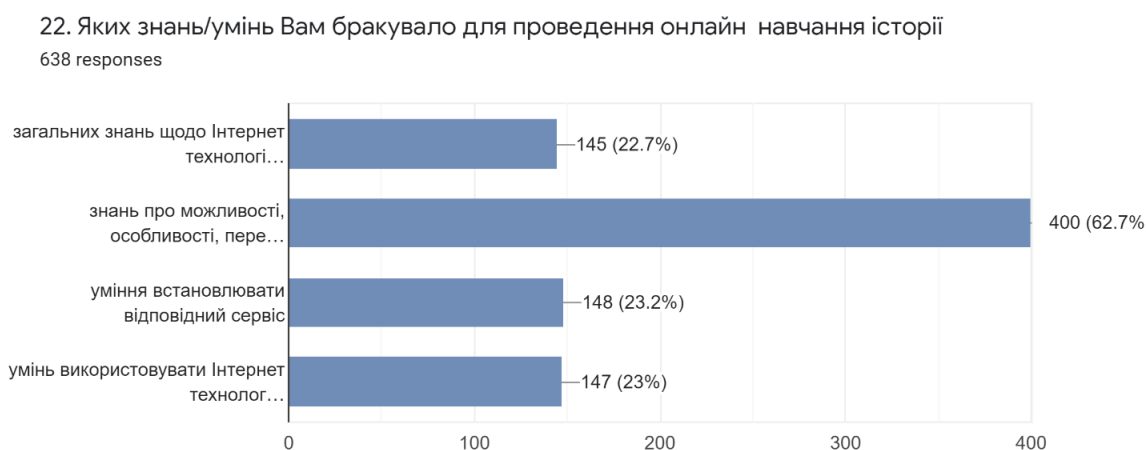

Рис. 10.

Виходячи з можливого поширення онлайн навчання в наступному навчальному році, ми поцікавились у вчителів, що, на їхню думку, заважає його ефективному використанню. Переважна більшість учителів говорять про необхідність методичних розробок та інструкцій для конкретних уроків історії (49,7%). Серед причин також називають консерватизм і невідповідність самих вчителів (42,5%), психологічні бар'єри як для вчителя, так і для учня (42,5%), низьку мотивацію до такого навчання (14,8%) (рис.11).

23. Що, на Вашу думку, заважає повноцінному й ефективному впровадженню дистанційного навчання (оберіть 1-3 позиції)

638 responses

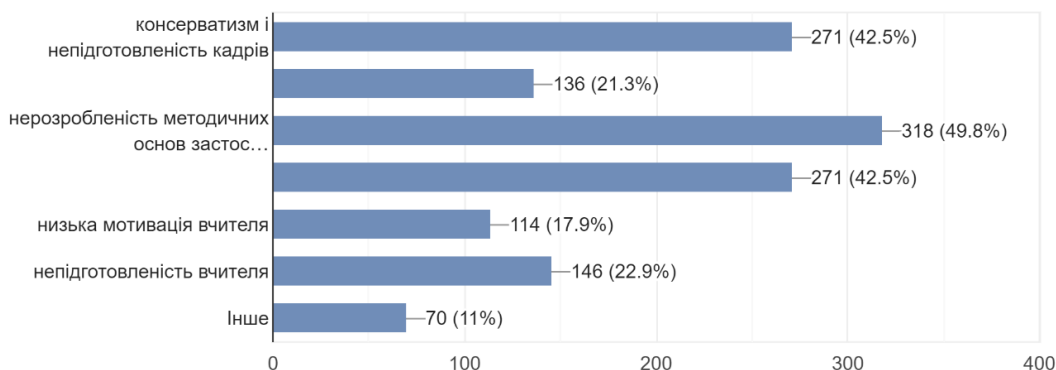

Рис. 11.

Відповідно, для організації повноцінного онлайн навчання 56% вчителів потребують оновлення технічного забезпечення освітнього процесу та 46,1% створення спеціальних тематичних сайтів з матеріалами для навчання (рис.12).

24. Чого Ви найбільше потребуєте для ефективного проведення дистанційного навчання Вашого предмета

638 responses

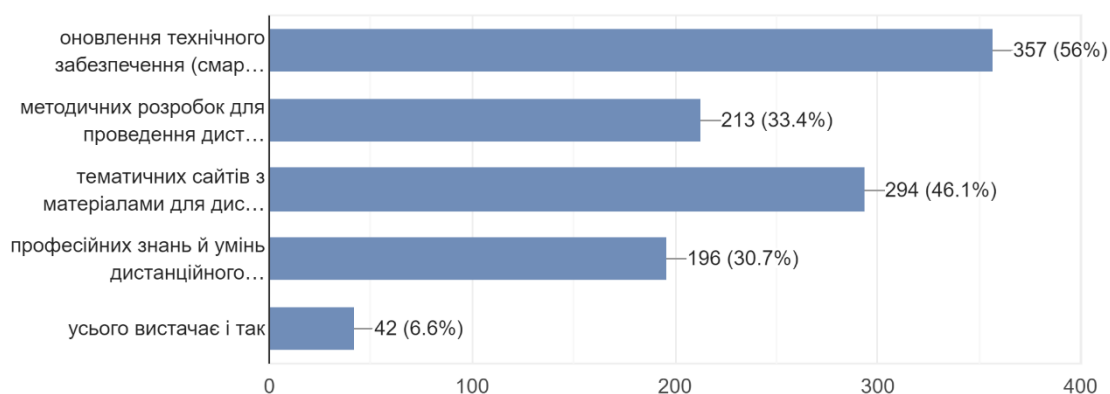

Рис.12

У підсумку вчителі зазначили своє суб'єктивне відчуття задоволення від результатів онлайн навчання. Як можна побачити на графіку нижче, майже половина вчителів не змогла відповісти на запитання, що у сумі з

тими, хто не визначились складає переважну більшість, відтак ці результати не є радісними (рис.13).

25. Чи задоволені Ви результатами вашого дистанційного навчання (оберіть одну позицію)
638 responses

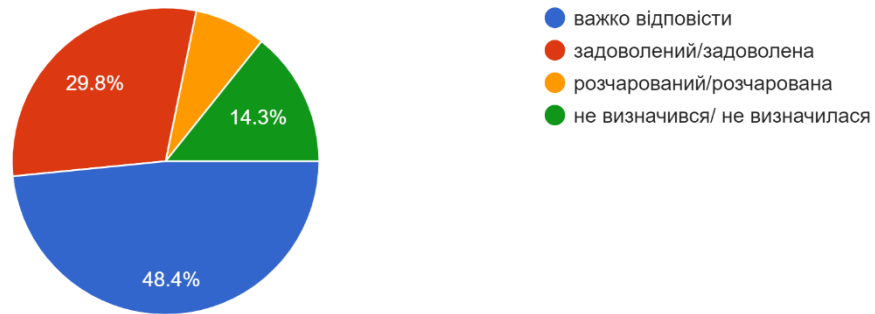

Рис.13

8. Ресурси для підвищення ефективності онлайн навчання історії

Для з'ясування наявності і можливостей поширення передового досвіду навчання історії в умовах карантину нами був також здійснений аналіз соціальних мереж. Так, аналіз мережі Facebook, зокрема груп «Форум вчителів історії», «Все для вчителів історії», «Історія та правознавство онлайн», «Для вчителів історії», «Шухлядки вчителя історії», за період карантину дає можливість стверджувати, що для організації дистанційного навчання вчителі розміщують переважно посилання на ресурси, які знаходяться на ютуб-каналі у вигляді презентацій, традиційних онлайн уроків, онлайн уроків з історії на основі використання інтерактивних карт, міні конспектів уроків, відеоуроків тощо.

Вибірковий аналіз інших веб ресурсів свідчить, що значна частина вчителів для організації дистанційного навчання використовує як сайти навчальних закладів так і власні блоги. Так на сайті ліцею-інтернату № 23 «Кадетський корпус» вчителі історії розміщують як матеріали для дистанційного навчання та посилання для учнів певного класу на кабінет веб-сервісу Google Classroom. Для організації дистанційного навчання історії

Волинського наукового ліцею-інтернату був створений сайт «Кабінет історії», на якому розміщуються навчальні матеріали та завдання для учнів у форматі презентацій та документів WORD, PDF.

Деякі методичні матеріали містять і блоги вчителів. Так, блог учителя історії та правознавства Я. Шиманчик містить відповідні рубрики для організації дистанційного навчання з історії та правознавства. В них розміщені навчальні матеріали, завдання, практичні роботи для учнів. Для перевірки навчальних досягнень учнів використовується сервіс LearningApps.org У блозі учителя історії навчально-виховного комплексу «Ліцей - спеціалізована загальноосвітня школа І-ІІІ ступенів № 10» Марганецької міської ради Дніпропетровської області О. Шейерман знаходимо як навчальний матеріал, так і завдання, тести для перевірки навчальних досягнень учнів (на основі безкоштовного сервісу для організації тестування учнів <https://onlinetestpad.com/>). Приклади використання ресурсу сайту «На урок» для перевірки результатів навчання учнів вміщено у блозі вчителя історії Ю. Петрунькіної.

Проте можемо констатувати, що очевидно за умов великих навантажень розміщення в Інтернеті вчителями методичних розробок і рекомендацій поки є поодинокими випадками.

9. Чинники підвищення якості дистанційного онлайн навчання

Таким чином, проведений аналіз насамперед засвідчує, що для забезпечення якісної дистанційної онлайн освіти в першу чергу потрібно налагодити Інтернет покриття та можливість доступу до технічних засобів (навіть за умов наявності комп'ютера чи й двох, коли в родині є двоє учнів/студентів і батьки працюють з дому – навчання в дистанційному режимі стає вкрай складним завданням).

Про це ж свідчать, наприклад, дані освітнього омбудсмена Сергія Горбачова: «Ми проводили також опитування, у якому взяло участь більше

восьми тисяч батьків. Одне з питань – чи достатньо комп'ютерного обладнання для навчання дитини вдома? Слід розуміти, що опитування проводилося онлайн і не включає ситуацію в тих сім'ях, де інтернету немає взагалі. Найбільш типовими виявилися відповіді, що в родині лише один комп'ютер, батьки, які повинні працювати, мають ділити його з дітьми, яким треба вчитися, а якщо в сім'ї двоє дітей різного віку, то вони також мусять якимось ділитися. Деякі родини були вимушені придбати додатковий комп'ютер»².

Дослідження дали змогу виявити потреби вчителів історії в оволодінні додатковими знаннями та уміннями, без яких подальше і вже системне запровадження дистанційного онлайн навчання не буде можливим. Серед них найгостріші:

Загальні навички роботи з ІТ технологіями;

- встановлення, можливості та особливості роботи з окремими он лайн інструментами та платформами (адже їх набір дуже обмежений і майже одноманітний, причому у всіх предметників, а не лише істориків);
- пошук і виявлення методичних можливостей наявних в Інтернеті джерел історичної інформації, їх оцінка і включення в уроки;
- розробка завдань для організації активної та інтерактивної взаємодії учнів на онлайн заняттях;
- проєктування завдань для моніторингу та оцінювання навчальних результатів учнів;
- організація процесу оцінювання навчальних результатів учнів.

---

² https://lb.ua/society/2020/05/01/456533_zalezhnist_vid_lyudskosti_yak_shkola.html

10. Потреби вчителів в контексті підвищення якості онлайн навчання

Намагаючись провести більш ґрунтовний аналіз побажань і потреб вчителів, ми запросили їх подати пропозиції для вдосконалення онлайн навчання, і отримали майже дві тисячі таких пропозицій. Розглянемо їх ґрунтовніше.

Учителі вважають, що учнів потрібно також готувати та підтримувати для онлайн навчання, зокрема варто:

- перевірити і забезпечити учнів відповідною технікою та стабільним інтернет зв'язком;
- провести тренінги для учнів по самоорганізації, тайм-менеджменту, використанню джерел інформації;
- підвищити якість уроків інформатики, які мають забезпечити розуміння учнями, як користуватися інтернет-платформами;
- ввести додатковий предмет в школі на якому б навчали дітей користуватися платформами для дистанційного навчання;
- надавати психологічну підтримку дітям в умовах відсторонено навчання;
- надавати додаткову методичну підтримку учням щодо виконання окремих видів робіт.

Учителі звертають увагу на те, що в умовах дистанційного навчання дуже потрібним є посилення загальношкільного підходу до розв'язання проблем, що виникають, та забезпечення єдності педагогічних вимог. Це, зокрема, має відобразитись у:

- оновленні технічного забезпечення освітніх закладів;
- забезпеченні доступ до Інтернету в кожному навчальному кабінеті;

- стимулюванні вчителя матеріально за активне використання дистанційних форм навчання (регулювати оплату залежно від того, чи насправді проводилося дистанційне навчання);
- забезпеченні чіткої організації дистанційного навчання: розробити чіткі критерії щодо вимог організації дистанційного навчання, щоб усі учні були охоплені, створення, розроблення конкретних правил та умов дистанційного навчання для вчителів в освітньому закладі, узгоджувати кількість контрольних робіт в певному класі на день, слідкувати за часом надання завдань і тестовою перевіркою (не ввечері), всі домашні завдання розміщувати на одній онлайн системі, (а не одне в вайбері, друге на сайті школи, третє на особистому блозі, четверте в класрумі!)
- уникненні завантаження вчителів дріб'язковою звітністю;
- проведенні моніторингу кращого досвіду, адаптація до конкретних умов і можливостей в певному регіоні;
- організації вебінарів і тренінгів для вчителів з опрацюванням сценаріїв дистанційного навчання;
- забезпеченні взаємної допомоги, партнерства в колективі та обмін досвідом.

11.Пропозиції

Аналіз результатів опитування засвідчив, що частина пропозицій учителів звернена до органів місцевої виконавчої влади, органів місцевого самоврядування, ОТГ. Узагальнені пропозиції виглядають так:

- проведення швидкісного інтернету в сільській місцевості, забезпечення місцевими органами влади стабільного доступу до Інтернету (особливо віддалених районів країни);
- забезпечення вчителів та учнів (передусім сільської місцевості) відповідною технікою та гаджетами;

- забезпечення учнів із сімей із низьким рівнем доходу технічними засобами та якісним інтернет покриттям;
- покращення матеріально-технічного забезпечення сільських та опорних освітніх закладів;
- підвищення практичного рівня вчителів шляхом організації тренінгів, курсів підвищення кваліфікації та ін. за кошти місцевого бюджету;
- позбавлення освітніх закладів від дріб'язкового звітування.

У період карантину онлайн навчання учнів здійснювалося з усіх предметів по всій території країни. Тож найбільше пропозицій і побажань опитаних учителів адресовані Міністерству освіти і науки України. Основні проблеми, підняті вчителями, такі:

щодо нормативного забезпечення:

- нормативне регулювання дистанційної освіти (ухвалення нормативних документів на державному рівні; унормування вимог до організації дистанційного навчання на державному рівні для закладів загальної середньої освіти;
- розроблення для вчителів, батьків та учнів переліку прав і обов'язків під час дистанційного навчання;

щодо розробки концептуальних основ дистанційного навчання:

- розроблення й апробування концепції дистанційного навчання;
- розроблення структури дистанційного навчання, конкретних вимог з його організації для всіх здобувачів освіти;
- зміна структури дистанційного навчання для забезпечення його ефективності, зокрема: ввести електронну версію бально-рейтингової системи; застосування практичних відео посібників при проведенні уроків тощо;
- розроблення детальних методичних рекомендацій з усіх предметів щодо дистанційного навчання;

- розроблення й впровадження критеріїв оцінювання академічної успішності учнів з усіх предметів за дистанційного навчання;
  - розроблення, апробування, впровадження інноваційної системи діагностики і моніторингу якості дистанційного навчання;
  - впровадження на постійній основі змішаного навчання учнів закладів загальної середньої освіти;
  - популяризація дистанційного навчання в тому числі через мас медіа;
- щодо кадрового, програмового та технічного забезпечення**

дистанційного навчання:

- створення доступної загальнонаціональної платформи для дистанційного навчання, наповнення її якісним програмовим матеріалом;
- розроблення ліцензованої платформи для дистанційного навчання, одної для закладів освіти: окремий інтернет-ресурс МОН, де будуть зібрані всі навчальні матеріали, тренінги, вебінари для вчителів, учнів, батьків на період дистанційного навчання, забезпечення платформи для дистанційного навчання;
- створення якісного доступного базового контенту;
- розроблення програмного забезпечення онлайн-навчання сумісного з мобільними телефонами, смартфона
- створення глобальної комп'ютерної мережі освіти й науки, оскільки комп'ютер, даючи змогу отримувати навчальний матеріал, є водночас і бібліотекою, і центром довідкової інформації, і комунікативним центром;
- перегляд програми з інформатики для учнів закладів загальної середньої освіти;
- удосконалення підготовки фахівців, які вільно орієнтуються в світовому інформаційному просторі, мають знання та навички щодо поширення, обробки та збереження інформації, використання сучасних комп'ютерних технологій;

щодо підготовки вчителів до організації та проведення дистанційного навчання:

- запровадження спеціальних програм із підготовки вчителів до організації та проведення дистанційного навчання;
- створення та впровадження курсів підвищення кваліфікації вчителів стосовно дистанційного навчання;
- матеріальне забезпечення вчителя для придбання нових технічних засобів;
- зміна тематики курсів підвищення кваліфікації, підготування розробок для вчителів для проведення уроків;

щодо змістового наповнення дистанційного навчання:

- створення методичних посібників, електронних підручників, тематичних сайтів та бібліотек з методичними матеріалами;
- підготовка цікавих віртуальних екскурсій країнами та музеями світу, цікавої для учнів різних класів анімації про побут, житло, одяг, моду, харчування, традиції тощо;
- розроблення відео уроків на весь період дистанційного навчання.

Окремі респонденти звернули увагу на те, що в період карантину вчителю було дано завдання забезпечити освітній процес і вкотре за власний рахунок: від поповнення мобільного телефону та інтернету – до написання завдань на аркушах окремим учням і доставки їх додому учням. Рефреном проходила й думка про те, що в такі складні періоди професійної діяльності важливо бути оптимістами, самовдосконалюватися, працювати над собою та навчатися чогось нового.

Очевидно, що без додаткової мобілізації науково-методичних установ та суб'єктів підвищення кваліфікації в цьому напрямі, насамперед для перепідготовки вчителів та розробки достатньої кількості доступних рекомендацій і методичних посібників, навряд чи можна буде говорити про продуктивність подальшого запровадження онлайн навчання.

НАУКОВЕ ВИДАННЯ

**Пометун Олена, Ремех Тетяна
Гупан Нестор, Мороз Петро, Кришмарел Вікторія
Малієнко Юлія, Мацейків Тетяна, Мороз Ірина**

Аналітична записка «Про стан онлайн навчання учнів історії в період карантину в Україні (березень-травень 2020 року)» (електронне видання)

Підписано до друку 08.11.2020 р. Формат 60х90 1/16
Ум. друк. арк. 1,75

Видавництво «Педагогічна думка»
04053, м. Київ, вул. Січових Стрільців, 52-а, корп. 2;
тел./факс: (044) 481-38-82
e-mail: book-xl@ukr.net

Свідоцтво про внесення суб'єкта видавничої справи
до Державного реєстру видавців, виготовників,
розповсюджувачів видавничої продукції
Серія ДК №3563 від 28.08.2009